

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 356.2:346.7

DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v6.2023.5>**Е. П. Іванченко**

кандидат юридичних наук,
професор Української технологічної академії,
радник Асоціації митних брокерів України,
докторант

Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України
orcid.org/0009-0006-2669-8592

ДЕТЕРМІНАНТИ ТА НАПРЯМИ ПРОЦЕСУ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ МИТНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ: ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Метою статті є дослідження сучасного стану та перспектив правового регулювання діджиталізації митної справи, а також висвітлення особливостей функціонування окремих електронних сервісів, які покладаються в основу загальної концепції «Електронна митниця», а саме: нова комп'ютеризована транзитна система (NCTS); сервіс «Єдине вікно для міжнародної торгівлі», діджиталізація процедури ввезення гуманітарної допомоги; «Електронна черга перетину кордону» («eЧерга»).

Автором всебічно обґрунтовується теза, що в Україні, на відміну від країн ЄС та інших країн неоекономічного спрямування, існує ряд теоретико-практичних проблем, які стримують активний розвиток процесів діджиталізації митної справи. Проте, інтеграція України у світове економічне співтовариство передбачає всебічне упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у митну справу.

Проведений аналіз процесу діджиталізації митної справи дозволив автору сформулювати висновок, що запровадження електронних послуг щодо митного оформлення для суб'єктів ЗЕД, автоматизація окремих процесів, спрощення митного контролю та митного оформлення, створення аналітичних та публічних інструментів звітності, автоматизація пунктів пропуску та місць митного оформлення тощо – дозволяють модернізувати способи ведення ЗЕД і осучаснити існуючі митні практики на рівні найкращих міжнародних стандартів. Крім того, автор визначає принципи процесу діджиталізації митної справи в Україні, серед яких виділяє наступні: стабільності, ефективності, проінноваційності, безпеки, захисту, прозорості, відповідальності, цілісності, ідентифікації, аутентифікації, екологічності, мінімізації корупційних ризиків.

В якості невирішених частин досліджуваної проблематики обґрунтовується нагальна потреба наукового дослідження та вирішення практичних проблем убезпечення наслідків кіберризиків в сфері надання та споживання електронних митних послуг, що виникають в процесі активного запровадження концепту «e-Митниця», через інструмент кіберстрахування.

Ключові слова: митна справа, діджиталізація митниці, «Електронна митниця», принципи діджиталізації митної справи в Україні, кіберризик надання та споживання електронних митних послуг, кіберстрахування митних ризиків.

Ivanchenko E. P. DETERMINANTS AND DIRECTIONS OF CUSTOMS DIGITALIZATION IN UKRAINE: AN ECONOMIC LAW ASPECT

The article aims to study the current state and prospects of legal regulation of customs digitalization and also cover the specifics of functioning of certain electronic services which lay the groundwork for the general concept of “Electronic Customs”, namely: the New Computerized Transit System (NCTS); the Single Window for International Trade; digitalization of the procedure for importing humanitarian aid; and the Electronic Border Crossing Queue (e-Cherha).

The author comprehensively substantiates the thesis that in Ukraine, unlike the EU countries and other non-market economy countries, there are some theoretical and practical problems hindering the active development of customs digitalization. However, Ukraine's integration into the world economic community envisages the all-round implementation of information and communication technologies in customs.

The analysis of the customs digitalization process allowed the author to conclude that the introduction of electronic customs clearance services for foreign trade operators, automation of processes, simplification of customs control and customs clearance, development of analytical and public reporting tools, automation of checkpoints and customs clearance points, etc. will make it possible to modernize the methods of conducting foreign economic activity and adjusting existing customs practices to the best international standards. On top of that, the author defines the principles of customs digitalization in Ukraine, as follows: stability, efficiency, innovation, security, protection, transparency, responsibility, integrity, identification, authentication, environmental friendliness, and minimization of corruption risks.

It is substantiated the urgent need for research and settlement of practical problems of securing against the effects of cyber risks in the field of provision and consumption of electronic customs services arising under active implementation of the e-Customs concept through the cyber insurance tool.

Key words: customs, customs digitalization, Electronic Customs, principles of customs digitalization in Ukraine, cyber risks of providing and consuming electronic customs services, cyber insurance of customs risks.

Вступ. Стрімкий розвиток інноваційних технологій в сучасному суспільстві, яке характеризується інтеграційно-глобалізаційними процесами, безпосередньо впливає на функціонування національних економік світу. Вказане призводить до появи окремих економіко-правових феноменів, які у сучасних особливих умовах господарювання (що обумовлені поширенням глобальної пандемії, викликаній гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, повномасштабною збройною агресією РФ проти України, глобальною фінансово-економічною кризою тощо) спонукають суб'єктів господарських відносин до пошуку альтернативних традиційним способів комунікації, переважно без залучення посередників, з метою пришвидшення окремих господарських операцій і «гнучкості» їх проведення тощо.

Зазначені детермінанти інтенсифікації відносин діджиталізації економіки дозволяють нам погодитися із думкою О.М. Вінник, яка наголошує, що проблема правового забезпечення відносин цифровізації, яка набула стрімкого поширення протягом останніх років, та формування права цифрової економіки, потребують подальшої розробки. Незаперечність переваг цифровізації довела коронавірусна пандемія, а в нинішніх умовах – російська військова агресія проти України і запроваджений у зв'язку з цим воєнний стан. Отже, можливість діяти дистанційно, задовольняючи при цьому як особисті, так і бізнес-потреби, дозволили зберегти ділову активність на значному рівні [1].

Світ зробив впевнені кроки до принципово нової економічної реальності. Виклики, які стоять перед сучасним постіндустріальним суспільством, неможна недооцінювати. Перш за все йдеться про зміну глобального технологічного укладу (із поступовим переходом від Індустрії 4.0 до «П'ятої промислової революції»), який обумовлює, що драйверами розвитку сучасної світової економіки є інноваційні технології, що не лише кардинально змінюють всі її галузі, але й створюють абсолютно нові типи виробництва, тобто, актуалізують потребу осучаснення щоденно здійснюваних суб'єктами господарювання операції із застосуванням новітніх інструментів.

Отже, сучасний інноваційний простір спонукає до зростання рівня технологічного розвитку різних сфер та видів господарської діяльності, що свідчить про цифрову трансформацію світової економіки в цілому. Процеси діджиталізації економіки позитивно впливають на забезпечення умов

сталого розвитку, основою якого є системний підхід та сучасні інформаційні технології, що дозволяють швидко моделювати різні варіанти напрямків подальшого розвитку суспільства і з високою ймовірністю прогнозувати їх результати.

В Україні, на відміну від країн ЄС та інших країн неоекономічного спрямування, існує ряд теоретико-практичних проблем, які стримують активний розвиток вказаних процесів. Інтеграція України у світове економічне співтовариство передбачає всебічне упровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у митну справу.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного стану та перспектив правового регулювання діджиталізації митної справи, а також висвітленню порядку функціонування окремих електронних сервісів, які покладаються в основу загальної концепції «Електронна митниця», а саме: нова комп'ютеризована транзитна система (New Computerized Transit System – NCTS), що забезпечує функціонування процедури спільного транзиту; сервіс «Єдине вікно для міжнародної торгівлі», діджиталізація процедури ввезення гуманітарної допомоги; «Електронна черга перетину кордону» («єЧерга»).

Результати дослідження. Стрімкий розвиток ІКТ дозволив провідним країнам світу максимально оптимізувати митну сферу, це стосується і автоматизації митниць, і діджиталізації окремих митних процедур та формальностей, і технологічного оновлення процесу надання послуг суб'єктами митної брокерської діяльності та іншими учасниками митних відносин.

Щодо українських реалій, то наведені положення ґрунтуються на нормах кодифікованого нормативного акту. Відповідно до ст. 31 Митного кодексу України [2] митна справа здійснюється з використанням ІКТ, у тому числі заснованих на системах, що забезпечують функціонування електронних інформаційних ресурсів митних органів, і засобів їх забезпечення, що функціонують на національному та/або міжнародному рівні.

Набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС покладає на нашу державу зобов'язання щодо адаптації національного законодавства до права ЄС за окремими пріоритетними напрямками, одним із яких є митне законодавство (Додаток XV до Глави 5 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом) [3].

Необхідно наголосити на тому, що на початку лютого 2023 року Єврокомісія опублікувала Висновок щодо заявки України на членство в ЄС

[4]. У ньому оцінка виконання розділу «Наближення митного законодавства» (або як його називають «Митний союз») виявилася дуже високою – 4-й із 5 можливих рівнів (найвищий рівень має лише сфера надання цифрових сервісів, що має безпосередню дотичність до проблематики нашого дослідження). Так, у Висновку наголошено, що всі держави-члени ЄС є частиною Митного союзу ЄС і дотримуються однакових митних правил і процедур і це вимагає від них, передусім, доступу до відповідних *комп'ютеризованих митних систем* [5].

Незважаючи на значні успіхи на шляху адаптації митного законодавства України до права ЄС, Єврокомісія наголосила на подальших напрямках розвитку митної справи задля досягнення євроінтеграційного прогресу, зокрема вказала на необхідність: доопрацювання ІТ-системи для надання авторизацій; розвиток та вдосконалення митних ІТ-систем; удосконалення поточних процедур та методів роботи у деяких операційних сферах для покращення імплементації та дотримання митного законодавства, адаптованого до вимог ЄС тощо.

Попри триваючу повномасштабну військову агресію із боку РФ проти України, станом на початок грудня 2023 року наша держава продовжує активно упроваджувати та законодавчо унормувати процедури діджиталізації митної справи.

Серед основних напрямів правового регулювання процесів діджиталізації митної сфери, доречно виділити наступні: процедура спільного транзиту; «Єдине вікно для міжнародної торгівлі»; діджиталізація процедури ввезення гуманітарної допомоги; «Електронна черга перетину кордону» («Черга»), «Електронна митниця».

Ключовим досягненням у сфері діджиталізації митної справи є запровадження **Нової комп'ютеризованої транзитної системи (New Computerized Transit System – NCTS)** в Україні та приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту (Конвенція) [6]. Після приєднання України до Конвенції (з 1 жовтня 2022 року) суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) отримали можливість: працювати за принципом «один транспортний засіб – одна декларація – одна гарантія» та прискорити проходження товарів через митний кордон України.

Після приєднання України до Конвенції, суб'єкти ЗЕД отримали можливість: працювати за принципом «один транспортний засіб – одна декларація – одна гарантія» та прискорити проходження товарів через митний кордон України; користуватися транзитними спрощеннями спільного на міжнародному рівні, які має бізнес у 35-ти країнах Конвенції для поміщення товарів; користуватися спрощеннями, навіть без статусу авторизованого економічного оператора (АЕО); засто-

совувати знижені ставки мита на сировину для виробництва товарів на внутрішній ринок тощо.

З 1 грудня 2023 року Україна мала розпочати застосування NCTS Фаза 5, з поступовим переходом до NCTS Фаза 6. Від цього дня суб'єкти ЗЕД мали подавати транзитні декларації відповідно до нових правил та в оновлену транзиту систему. Для суб'єктів ЗЕД, які мали використовувати NCTS, перехід на NCTS Фаза 5 означало зміну окремих аспектів заповнення транзитних декларацій, зокрема в частині деталізації даних. Водночас, усі правила і принципи застосування спільного транзиту, транзитні спрощення, залишалися актуальними та чинними [8]. Проте представники бізнес-спільноти висловили занепокоєння щодо переходу на застосування NCTS Фаза 5 з 1 грудня 2023 року, що зумовлювалося потребами додаткового часу на тестування брокерського програмного забезпечення та підготовку суб'єктів ЗЕД до нових правил. У зв'язку із цим Держмитслужба зобов'язалася здійснити перехід на застосування NCTS Фаза 5 не пізніше 1 травня 2024 року з урахуванням готовності нового Порталу трейдера та/або брокерського програмного забезпечення до повноцінної взаємодії відповідно до вимог NCTS Фаза 5.

NCTS забезпечує взаємозв'язок між митними службами в країнах-учасницях Конвенції, дозволяючи обмінюватися митними даними в режимі реального часу. Приєднання до Конвенції створює передумови для обміну митною інформацією не лише між митними установами всіх держав-членів ЄС та Європейської асоціації вільної торгівлі, а також іншими державними установами, які займаються митним оформленням та контролем за переміщенням товарів, процесів, що, своєю чергою, дозволяє митним органам контролювати товари на кожному етапі перевезення застосовуючи ІКТ [8, 166-167].

«Єдине вікно для міжнародної торгівлі», як новітній інструмент діджиталізації, стало одним із важливих досягнень реформи сучасної митної справи. Упровадження та практична реалізація веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» розпочалося з 1 серпня 2016 року відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 25 травня 2016 року № 364 «Деякі питання реалізації принципу «єдиного вікна» під час здійснення митного, санітарно-епідеміологічного, ветеринарно-санітарного, фітосанітарного, екологічного, радіологічного та інших видів державного контролю» (Постанова № 364, втратила чинність) [9]. Завдяки механізму «Єдиного вікна» відбулось спрощення ведення зовнішньоекономічної діяльності шляхом переведення взаємодії з митними та контролюючими органами в електронний формат.

21 жовтня 2020 року Кабінет Міністрів України прийняв Постанову від № 971 «Про затвер-

дження Порядку взаємодії між декларантами, їх представниками, іншими заінтересованими особами та митними органами, іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, з використанням механізму «єдиного вікна» та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» (Постанова від № 971) [10], якою ввів оновлений порядок роботи «Єдиного вікна».

Принцип дії веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» полягає в тому, що документообіг між суб'єктами ЗЕД, що здійснюють експортно-імпорту діяльність, відбувається в електронній формі. Такі підприємства здійснюють електронне декларування товарів, що підлягають державним видам контролю під час переміщення через митний кордон України. Варто зазначити, що електронна система «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» передбачає взаємодію з Web-блоками, за допомогою яких суб'єкти ЗЕД надають інформацію про експорт або імпорт товарів, а їм надаються необхідні дозвільні документи. Отже, переваги, що отримують вітчизняні суб'єкти ЗЕД від функціонування електронної системи «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» сприятимуть налагодженню партнерських відносин з митними органами, формуванню позитивного іміджу держави і розвитку міжнародної торгівлі в цілому [11, 322].

Діджиталізація процедури ввезення гуманітарної допомоги. Як невідкладний захід, спрямований на протидію повномасштабній збройній агресії РФ Постановою Кабінету Міністрів «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану» України від 1 березня 2022 року № 174 (Постанова №174, втратила чинність) [12] вперше було встановлено, що на період воєнного стану пропуск через митний кордон України гуманітарної допомоги окремих товарів, що ввозяться на митну територію України і систематизовані згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД), відповідно до Закону України «Про Митний тариф України» [13] (та додатків до нього), здійснюється за місцем перетину митного кордону України, шляхом подання *в паперовій або електронній формі декларації*, заповненої особою, що перевозить відповідний товар, без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та без оформлення гарантійних листів.

Постановою №174 встановлювалася особлива процедура Е-декларування через Особистий кабінет на Єдиному державному інформаційному

веб-порталі «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» гуманітарної допомоги через застосування таких електронних інструментів, як: BankID, MobileID, електронний підпис. Подання декларації в паперовій формі не заборонялося [14].

З 1 грудня 2023 року набрала чинності нова Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану» від 5 вересня 2023 року № 953 [15] (Постанова № 953), яка, на момент її прийняття передбачала *виключно* процедуру електронного декларування. Проте, на запит громадськості та волонтерської спільноти Кабінет Міністрів України 20 листопада 2023 року продовжив *можливість* використання паперових декларацій для ввезення гуманітарної допомоги в Україну до 1 квітня 2024 року, що надасть змоги організаціям, які ввозять гуманітарну допомогу, продовжувати свою діяльність за звичними процедурами [16].

У той же час, починаючи з 1 грудня 2023 року отримувачі можуть використовувати цифровий механізм для ввезення гуманітарної допомоги за допомогою веб-платформи «Автоматизована система реєстрації гуманітарної допомоги».

Оновлений порядок Постанови № 953 передбачає, що електронне формування та/або подання декларації про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою, здійснюється через єдиний державний інформаційний веб-портал «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» або через автоматизовану систему реєстрації гуманітарної допомоги, регламентація функціонування якої визначена «Положенням про автоматизовану систему реєстрації гуманітарної допомоги», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання організації ведення автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги» від 9 жовтня 2020 року № 927 [17].

Проект «Електронна черга перетину кордону» або «eЧерга», який реалізується Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України у співпраці з Міністерством цифрової трансформації України, Укртрансбезпекою, Державним агентством відновлення та розвитку інфраструктури України, Державною митною службою України та Державною прикордонною службою України за підтримки USAID / UK aid проекту «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах / TAPAS», згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2022 року № 1349 «Про особливості реалізації експериментального проекту з організації управління чергами автомобільних транспортних засобів перед міжнародними пунктами пропуску через державний кордон України для автомобільного сполучення за допомогою електронної системи «Електронна черга перетину кордону»»

(Постанова № 1349) [18] передбачає процедуру упорядкування та збільшення потоків транспортних засобів.

З 12 грудня 2022 року, в міжнародному автомобільному пункті пропуску «Ягодин-Дорогуськ», що на кордоні Польщею, розпочала функціонування програма «Електронна черга перетину кордону» для вантажних транспортних засобів. «eЧерга» дозволяє перевізникам попередньо записатись і приїхати на пункт пропуску у заздалегідь призначений час. Перевізники можуть планувати день і час прибуття до пропускного пункту, адже знатимуть, коли настане черга перетину кордону. Це дозволяє оптимізувати час, витрачений на перебування в черзі, та зменшити витрати на перевезення товарів. Зареєструватися у черзі можна через веб-портал або спеціальний додаток, користуючись електронною чергою безкоштовно.

Варто відзначити, що всі перелічені вище інструменти діджиталізації митної справи повністю вкладаються в *концепт «e-Митниця»*.

Ретроспективний аналіз доводить, що запровадження митних ІКТ в Україні розпочалося в 1992 році, а імплементація системи «Електронна митниця» була практично упроваджена, починаючи з 2005 року. У 2006 році було започатковано необхідні умови для використання цифрових та ІКТ електронного документообігу з допомогою електронного цифрового підпису, який на основі відповідного програмного забезпечення дав змогу оптимізувати процеси електронного декларування між митними органами держави та суб'єктами ЗЕД [11, 321]. 17 вересня 2008 року Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1236-року була схвалена «Концепція створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця» з окресленням трьох етапів її реалізації (до кінця 2025 року) [19]. Важливим кроком на етапі запровадження багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця» стало прийняття Концепції інтегрування системоутворюючих компонентів технічних та спеціальних засобів митного контролю з автоматизованою системою митного оформлення Державною митною службою України (Держмитслужба) [11, 321].

Оскільки Україна прагне повноцінного членства в ЄС, то головним і актуальним залишається завдання вдосконалення діяльності митних органів у напрямку діджиталізації процесів шляхом спрямування всіх зусиль на спрощення та створення сприятливих умов для суб'єктів ЗЕД [20].

Необхідно зауважити, що ЄС починався із Митного союзу і розширився до всім відомого Євросоюзу. Шлях України до ЄС також починається з Митного союзу. Тож митна складова в контексті вступу України до ЄС – одне із ключових завдань. Приймаючи до своїх лав нового учасника, країни-члени ЄС зацікавлені, щоб він

був партнером, який ефективно і стабільно працює в рамках обов'язкового для всіх законодавчого поля у межах єдиного Митного союзу. Сучасні митні процедури ЄС неможливо виконувати без відповідних ІТ-систем, які є обов'язковими у низці митних процедур і формальностей. Перелік цих систем, їхні функції та динаміка розвитку визначені у спеціальному документі MASP-C (Multi-Annual Strategic Plan For Electronic Customs) [21]. Щоб забезпечувати митні процеси так само, як це є в ЄС, Україна повинна мати законодавство, яке дозволить синхронно розвивати митні ІТ-системи і планувати процеси їх розвитку [22].

Крім того, наведена вище ініціатива «e-Митниця» ЄС базується на Комюніке Європейської Комісії щодо e-Уряду (Commission Communication on e-Government) [23] та Резолюції Ради Європи про безпаперове середовище для митниці та торгівлі (Council Resolution on a paperless environment for customs and trade) [24]. Держави-учасниці ЄС прийняли Митний кодекс ЄС (Регламент ЄС № 952/2013) [25] та його Робочу програму (UCC Work Programme 2019/2151/EU) [26], яка містить перелік із 17 ІТ-систем, що мають бути розроблені державами-учасницями або самостійно (національні системи), або у співпраці з Європейською Комісією (транс'європейські системи). Досвід ЄС доводить, що правовим обґрунтуванням розвитку митних ІТ-систем є, передусім, Митний кодекс ЄС. Для України таким законодавчим підґрунтям має стати новий Митний кодекс, сумісний із Митним кодексом ЄС [27].

Висновки. Проведений нами господарсько-правовий аналіз процесу діджиталізації митної справи доводить, що запровадження електронних послуг щодо митного оформлення для суб'єктів ЗЕД, автоматизація окремих процесів, спрощення митного контролю та митного оформлення, створення аналітичних та публічних інструментів звітності, автоматизація пунктів пропуску та місць митного оформлення тощо – дозволяють модернізувати способи ведення ЗЕД і осучаснити існуючі митні практики на рівні найкращих міжнародних стандартів.

Визначальним фактором процесу діджиталізації митної справи, окрім проблем економіко-політичного характеру, про які зазначалося, вище стала нагальна потреба активізації зборів митних платежів та поповнення державного бюджету.

Автоматизація подання, обробки та оформлення даних прискорює товаропотік через митний кордон України, зменшуючи затримки та підвищуючи ефективність ланцюжка поставок. Розширені можливості оцінки та управління ризиками, які підтримуються розширеною аналітикою даних і штучним інтелектом, дозволяють Держмитслужбі краще орієнтуватися на вантажі з високим ризиком (небезпечні вантажі, вантажі,

що швидко псуються тощо), одночасно прискорюючи транспортування з низьким ризиком, що призводить до оптимізації спрощення торгівлі та безпеки. Крім того, електронна митниця сприяє прозорості, передбачуваності та узгодженості митних процедур, що допомагає створити сприятливе бізнес-середовище. Зменшення інтенсифікації фізичних контактів між суб'єктами ЗЕД і представниками Дежмитслужби та цифровізація митних послуг мінімізує ризики корупції, хабарництва та шахрайства [28, с. 60].

Тотальне упровадження проекту «е-Митниця» характеризується наявністю проблем суб'єктивно-об'єктивного характеру. Він потребує значних інвестиційних вкладень в інфраструктуру ІКТ, навчання та розвиток потенціалу представників Дежмитслужби та суб'єктів ЗЕД [28, с. 61], «безконфліктну» взаємодію електронних систем різних органів державної влади та місцевого самоврядування, забезпечення питань конфіденційності та безпеки даних, оперативного виявлення потенційних кіберзагроз та убезпечення кіберризиків.

Переваги стабільності, ефективності, проінноваційності, безпеки, захисту, прозорості, відповідальності, цілісності, ідентифікації, аутентифікації, екологічності, мінімізації корупційних ризиків, які пропонують ці системи, як вихідні засади (*принципи*) процесу діджиталізації митної справи в цілому, – є наріжними і сприяють покращенню ведення міжнародної торгівлі.

Отже, упровадження інструментів діджиталізації у митну справу надасть змоги суттєво змінити ставлення суб'єктів ЗЕД до митної системи України, створити сприятливі та спрощені умови здійснення експортно-імпортних операцій та посилити захист економічної безпеки держави як в період дії правового режиму воєнного стану, так і у період повоєнного відновлення України.

Перспективи подальших розвідок. Варто відзначити, що цифровізація кардинально позначилася на суспільних відносинах, додавши не лише позитивні моменти (широкі можливості для розвитку відповідних сфер та функціонування суспільства в умовах сучасних загроз суспільному благополуччю, серед яких коронавірусна пандемія та російська агресія проти України), але й привнісши додаткові ризики, пов'язані зі зловживанням цифровими можливостями [1].

Усебічне упровадження електронних митних послуг характеризується наявністю підвищеного ступеню ризиків як для суб'єктів ЗЕД, так і для митних брокерів та Дежмитслужби, передусім, мова іде про кіберризиків. До прикладу, нещодавня (12 грудня 2023 року) безпрецедентна глобальна кібератака на національного мобільного оператора «Київстар» фактично на сутки унеможливила надання та споживання окремих видів

електронних митних послуг. Отже, вказані види ризиків потребують фінансового убезпечення, а процес такого убезпечення – належного нормативного унормування. Актуальність означеної проблеми обумовлена сучасним рівнем прояву негативних наслідків кіберзагроз у сфері ринків електронних послуг, недостатнім функціональним потенціалом традиційних засобів забезпечення господарського правопорядку у подоланні кіберризиків.

Останніми роками в Україні аналогічно до більшості держав з розвинутою економікою для вирішення вказаних проблем активно почало застосовуватися кіберстрахування. Відсутність належного правового регулювання в Україні діяльності з кіберстрахування поряд з непоодинокими спробами страховиків запровадити на ринок страхових послуг пропозиції зі страхування кіберризиків в межах інших, часто несумісних видів страхування, також посилюють актуальність цієї проблематики [29, с. 15].

Наведене актуалізує нагальну потребу наукового дослідження та вирішення проблем убезпечення наслідків кіберризиків в сфері надання та споживання електронних митних послуг в процесі активного запровадження концепту «е-Митниця».

Література

1. Вінник О.М. Правове регулювання відносин цифровізації: місце і роль в правовій системі та системі господарського права України. Актуальні проблеми права: теорія і практика. № (43). 2022. URL: <https://journals.snu.edu.ua/index.php/app/article/view/361/342> (.).
2. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 року № 4495. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
4. Commission staff working document. Analytical Report following the Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union. URL: file:///C:/Users/38067/Desktop/SWD_2023_30_Ukraine.pdf.
5. Алішаускас В. Рух до митного союзу з ЄС: де Україна досягла успіху і що потрібно доробити. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2023/03/21/7158185/>.
6. Про процедуру спільного транзиту: Конвенція Європейської асоціації вільної торгівлі, Європейського економічного співтовариства від 20 травня 1987 року № 994_001-87. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87#Text.
7. Державна митна служба України. NCTS Фаза 5. URL: <https://customs.gov.ua/en/rezhim-spilnogo-tranzitu-ncts>.
8. Руда Т. В. Особливості застосування процедури спільного транзиту в контексті норм міжнарод-

ного законодавства. Інноваційна економіка. 2022. № 1. С. 163–168. URL: <http://inneco.org/index.php/innecoqa/article/view/905>.

9. Деякі питання реалізації принципу “єдиного вікна” під час здійснення митного, санітарно-епідеміологічного, ветеринарно-санітарного, фітосанітарного, екологічного, радіологічного та інших видів державного контролю: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 травня 2016 р. № 364. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/364-2016-%D0%BF#Text>.

10. Про затвердження Порядку взаємодії між декларантами, їх представниками, іншими заінтересованими особами та митними органами, іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, з використанням механізму “єдиного вікна” та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінет Міністрів України від 21 жовтня 2020 р. № 971. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/971-2020-%D0%BF#Text>.

11. Шевченко Л. В. Адміністративно-правова характеристика діджиталізації у сфері митної справи. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 5. С. 318–323. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/12/61.pdf>.

12. Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2022 року № 174. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2022-%D0%BF#Text>.

13. Про Митний тариф України: Закон України від 19 жовтня 2022 року № 2697-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#Text>.

14. Державна митна служба України. Митне оформлення в умовах військового стану. URL: <https://customs.gov.ua/en/mitne-oformlennia-gumanitarnoyi-dopomogi-v-umovakh-voiennoho-stanu>.

15. Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2023 року. № 953. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/953-2023-%D0%BF#Text>.

16. Ввезення гуманітарної допомоги: продовжено можливість використання паперових декларації до 1 квітня 2024 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/vvezennia-humanitarnoi-dopomohy-prodovzhenomozhlyvist-vykorystannia-paperykh-deklaratsii-do-1-kvitnia-2024-roku>.

17. Деякі питання організації ведення автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2020 року. № 927. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/927-2020-%D0%BF#Text>.

18. Про особливості реалізації експериментального проекту з організації управління чергами автомобільних транспортних засобів перед міжнародними пунктами пропуску через державний кордон України для автомобільного сполучення за допомогою електронної системи “Електронна черга перетину кордону”:

Постанова Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2022 року № 1349 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1349-2022-%D0%BF#n48>.

19. Про схвалення Концепції створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 р. № 1236-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1236-2008-%D1%80#Text>.

20. Бліщук К. М. Європейські вектори вдосконалення митної політики в Україні // Економіка і суспільство. Електронний журнал. Вип. 48. 2023. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2221/2144>.

21. Electronic Customs Multi-Annual Strategic Plan for Customs – 2019 Revision. MASP-C Rev. 2019 Version 1.1. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2019-12/2019_masp_strategic_plan_en.pdf.

22. Алішаускас В. Чому Україні краще прийняти Митний кодекс ЄС, аніж «європеїзувати» окремі статті свого митного законодавства? URL: <https://biz.nv.ua/ukr/bizinterview/vstup-u-yevrosoyuz-shcho-bude-iz-mitnim-zakonodavstvom-ukrajini-perspektivi-zmin-ekspert-50328209.html>.

23. Communication from the Commission to The European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions EU eGovernment Action Plan 2016–2020 Accelerating the digital transformation of government. European Commission. 2016. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0179>.

24. Council Resolution of 5 December 2003 on creating a simple and paperless environment for customs and trade (2003/C 305/01). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32003G1216%2801%29>.

25. Regulation (EU) No 952/2013 Of The European Parliament and Of The Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32013R0952>.

26. UCC – Work Programme. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/union-customs-code/ucc-work-programme_en.

27. Алішаускас В. Як ЄС впроваджує “е-Митницю” і що тут треба врахувати Україні. URL: <https://eu4pfm.com.ua/interviews/yak-yes-vprovadzhuie-e-mytnytsiu-i-shcho-tut-treba-vrakhuvaty-ukrajini/?lang=uk>.

28. Гапонюк М.А., Бороденко Т.М. Трансформація митниці: фактори появи електронної митниці. International scientific journal «Grail of Science». № 26 (April, 2023). С. 54–62. URL: <https://typeset.io/papers/transformatsiia-mitnitsi-faktori-poiavi-elektronnoyi-7py8s257>.

29. Пацурія Н.Б., Заярний О.А. Кіберстрахування як засіб забезпечення господарського правопорядку в інформаційній сфері: поняття, механізм та умови реалізації. Право України. 2021. № 7. С. 13–29. URL: <https://coordynata.com.ua/kiberstrahuvannak-zasib-zabezpecenna-ekonomichnogo-pravoporadku-v-informacijnij-sferi>.